

RIGGET FOR UVÆR?

HENDELSESRAPPORT FOR BEREDSKAPSÅRET 2023

Norges Røde Kors
Postboks 1, Grønland
0133 Oslo
Norge

E-post: post@redcross.no

Webadresse: www.rodekors.no

Designet av: Wittusen & Jensen

ISBN: 978-82-7250-259-0 (trykt)

978-82-7250-260-6 (elektronisk)

Forsidefoto: Frederik Ringnes/NTB

INNHold

Forord	4
Sammendrag	5
1. Beredskapsåret 2023	7
1.1 Røde Kors som beredskapsorganisasjon	7
1.2 Søk- og redningsaksjoner og ambulanseoppdrag	8
1.3 Snøskred i Troms	9
1.4 Ekstremværet «Hans»	11
1.5 Frivillig innsats på asylmottak	16
2. Anbefalinger til myndighetene	17
Kilder og utfyllende informasjon	18

FORORD

Anne Bergh, generalsekretær i Røde Kors

Vår tids største utfordring er å håndtere konsekvensene av klimaendringene. Det bar også 2023 preg av. Klimaendringene innebærer ikke bare dårlig vær, men påvirker også hvordan vi forbereder oss på og responderer på kriser. Som Norges største frivillige beredskapsorganisasjon, har Røde Kors stått i første rekke i møte med naturens krefter – klar til å støtte, hjelpe og beskytte de som er rammet.

Uværet «Hans», som rammet store deler av Østlandet, var en påminnelse om klimaendringenes alvor og direkte konsekvenser. Skadene var enorme, og kostnadene høye. Likevel sto Røde Kors' frivillige sterke og samlet i møte med katastrofen. Vår innsats under «Hans» og andre hendelser gjennom året sier mye om vår evne og vilje til å stille opp.

Denne hendelsesrapporten for 2023 er ikke bare en oppsummering av vårt arbeid eller de utfordringer vi stod overfor. Den er også en honnør til de nærmere 41 000 frivillige som utgjør ryggraden i vår organisasjon. Innsatsen deres, enten det gjelder søk- og redningsoppdrag, pasientoppdrag, eller hjelp under ekstremvær, er grunnlaget for vår beredskap.

Det er viktig at vi fortsetter å styrke den frivillige beredskapskapen. Det gjelder både å rekruttere og holde på flere frivillige hender, styrke kompetansen i søk, redning og ledelse samt oppdatere og inngå nye beredskapsavtaler med kommunene. Videre er det viktig at vi ivaretar og bygger på tilliten vi har som beredskapsaktør lokalt og nasjonalt, og styrker samarbeidet vi har med for eksempel ambulansetjenesten, politiet og hovedredningssentralen.

Hendelsesrapporten for 2023 er en påminnelse om at vi som samfunn må være enda bedre forberedt på fremtidens utfordringer. Klimaendringene vil utvilsomt utfordre vår beredskaps-evne ytterligere. Vi må alle bidra og samarbeide for å bygge et samfunn som er motstandsdyktig og forberedt på flere og samtidige kriser. Da er det viktig at vi bygger på erfaringene vi har gjort oss, og fra 2023 er det mye lærdom å hente.

Anne Bergh

Generalsekretær i Røde Kors

SAMMENDRAG

2023 var preget av uvær. I nord gikk det flere alvorlige snøskred, og i sør førte ekstremværet «Hans» til flom og jordras mange steder. «Hans» forårsaket enorme materielle skader, og mange mistet hjemmene sine. Enkelthendelser som «Hans» oppstår ikke nødvendigvis på grunn av klimaendringer, men påvirkes og kan bli mer ekstreme som følge av dem. Klimaendringene gjør at det vil bli vanligere med store nedbørsmengder fremover. «Hans» og dets like vil ramme samfunnet vårt igjen under nye navn, på nye steder og på nye måter. Vi vet ikke hvor og når, men vi vet at det vil bli dyrt.

Store verdier gikk tapt som følge av «Hans». Behandlingen av forsikringskrav pågår ennå. Hvis den statlige naturskadeordningen dekker alle krav som er kommet inn, estimatene fra den private forsikringsbransjen viser seg å være korrekt og regjeringens støtteordning for kommunene som ble hardt rammet av «Hans», i tillegg blir benyttet fullt ut, vil den endelige prislappen på uværet bli 4,4 milliarder kroner. «Hans» ligger dermed an til å bli den dyreste flomhendelsen som har rammet landet vårt. Vi må helt tilbake til «Vesleofsen» i 1995 for å finne summer som ligner.

Røde Kors er Norges største frivillige beredskapsorganisasjon med nærmere **41 000** frivillige og lokalforeninger over hele landet. Vi står alltid parat til å støtte myndighetene når alvorlige hendelser inntreffer og hjelpebehovet er stort. Denne rapporten handler om beredskapsinnsatsen til Røde Kors i 2023. Ekstremværet som rammet landet, preget naturligvis også beredskapsarbeidet til Røde Kors, og værhendelser er derfor hovedtemaet for rapporten.

Røde Kors ble kalt ut på til sammen **1 770** søk- og redningsoppdrag i 2023, det vil si nesten fem oppdrag per dag i gjennomsnitt. Det var 70 flere oppdrag enn året før. **1 190** av aksjonene i 2023

var henteoppdrag der redningsmannskapet visste hvor den forulykkede befant seg. I tillegg til henteoppdragene var de frivillige med på til sammen **372** leteaksjoner på land. Frivillige deltok også i et mindre antall aksjoner på vann. Ved siden av søk- og redningsoppdragene drifter en del lokalforeninger også beredskapsambulanser etter avtale med helseforetakene. I 2023 gjennomførte frivillige i beredskapsambulansene rundt **4 000** pasientoppdrag, mot rundt 3 000 året før. Innsatsen i 2023 var dermed tilbake på nivået det lå på i pandemiårene 2020 og 2021.

Under ekstreme værhendelser vil de som organiserer hjelpearbeidet, trenge mange hender, og aldri før har så mange av våre folk rykket ut samtidig for å respondere på en værhendelse som da «Hans» raste. Til sammen stilte over 800 frivillige opp og hjalp til med alt fra å fylle sandsekker som skulle brukes til flomsikring, til å ivareta mennesker som var blitt evakuert fra hjemmene sine. Bare i Ringerike kommune la Røde Kors' frivillige ned arbeidstimer tilsvarende nesten tre årsverk i løpet av ti dager.

Sentrale og lokale myndigheter, frivilligheten og befolkningen har et felles ansvar for å sikre at Norge er forberedt på uønskede hendelser. Røde Kors var beredt og rustet til å hjelpe da uværet rammet landet i 2023. Vi må forberede oss på at været vil bli enda mer urolig og uforutsigbart fremover som følge av klimaendringene. For at Røde Kors skal kunne fortsette å være beredt og rustet til innsats, må myndighetene gjøre sitt for å sikre stabile og forutsigbare rammebetingelser for frivillige organisasjoner.

Finsekurset 2023: Deltakere fra Røde Kors, politiet, Norske Redningshunder og friluftslinja ved Voss jordbruksskule gjennomfører snøskredøvelse. Foto: Einar Irjan Ananiassen/Røde Kors.

1. BEREDSKAPSÅRET 2023

Som Norges største frivillige beredskapsorganisasjon er Røde Kors til stede over hele landet, med 380 lokalforeninger. Røde Kors er anerkjent som støtteaktør for myndighetene gjennom kongelig resolusjon av 21. august 2009. Det innebærer blant annet at Røde Kors skal kunne bistå myndighetene i beredskapsarbeidet på lokalt nivå, fylkesnivå og sentralt nivå.

Naturkatastrofer og ekstremvær berører både nødetater og kommuner, og de siste årenes skogbranner, flommer og skredhendelser har vist viktigheten av at kommunene og frivillige beredskapsaktører som Røde Kors samordner innsatsen sin. Under ekstremvær kan Røde Kors for eksempel bistå med både logistikk, informasjonsformidling og bemanning av kommunens evakuerings- og pårørendesenter. Røde Kors kan også bidra med søk og redning, og med å rydde veier og oppsøke personer som blir isolert på grunn av uværet.

Dette kapitlet handler om Røde Kors' beredskapsarbeid i 2023. I del 1.1 gir vi en kort beskrivelse av Røde Kors som beredskapsorganisasjon. I del 1.2 presenterer vi en oversikt over søk- og redningsoppdrag hjelpekorpsene var med på i 2023, samt statistikk over ambulansoppdrag hjelpekorpsene utførte på oppdrag fra helsevesenet.

Ekstremvær preget beredskapsarbeidet til Røde Kors i 2023, og værhendelser er derfor hovedtemaet for denne rapporten. I nord inntraff det flere alvorlige snøskred, og i palmehelgen måtte Røde Kors heve beredskapsnivået på grunn av uvær. I sør satte ekstremværet «Hans» frivilligheten på prøve: Aldri før har så mange av våre folk rykket ut samtidig for å respondere på en værhendelse som da «Hans» raste. I delkapittel 1.3 og 1.4 går vi nærmere inn på arbeidet Røde Kors utførte i tilknytning til disse to store hendelsene.

Røde Kors trappet opp arbeidet sitt på asylmottak i 2022 da det kom flere asylsøkere enn ventet til landet. Innsatsen ble videreført i 2023. Delkapittel 1.5 omhandler Røde Kors' innsats på asylmottak.

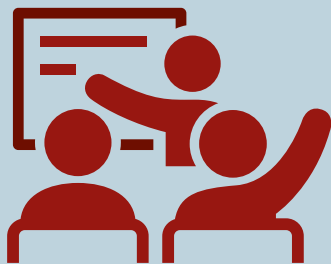
1.1 Røde Kors som beredskapsorganisasjon

Røde Kors er de mange menneskene som bruker fritiden sin på å hjelpe andre. Ved utgangen av 2023 var antallet frivillige i Røde Kors nærmere 41 000. Alle frivillige i Røde Kors har fått opplæring i grunnleggende førstehjelp. Mange har også tatt kurs i psykososial førstehjelp.

Røde Kors Hjelpekorps er den største frivillige aktøren innen den norske redningstjenesten. Rundt 300 av lokalforeningene til Røde Kors har hjelpekorps. Hjelpekorpsene rykker ut med sine mannskaper på kort varsel og er alltid klare til innsats. Hver dag, hele året, er ett eller flere hjelpekorps i aktivitet for å hjelpe mennesker. Som alle andre frivillige i Røde Kors, utfører også hjelpekorpsene arbeidet vederlagsfritt, og mange av dem tar til og med fri fra jobb for å kunne delta i aksjoner.

Røde Kors Hjelpekorps blir kalt ut av politiet eller Hovedredningssentralen (HRS) når noen blir meldt savnet og ved ulykker, naturkatastrofer og andre kriser. Hjelpekorpsene deltar i oppdrag både på land og i vann. Størstedelen av oppdragene finner sted på land.

Aktivitetene til hjelpekorpsene er basert på lokale forhold og behov. Mannskapet har egnede transportmidler og nødvendig førstehjelps- og sambandsutstyr, og kan ta seg av folk som er skadet. En del hjelpekorps har egne grupper

Hva inngår i grunnopplæringen?

Grunnopplæringen i Røde Kors Hjelpekorps omfatter kurs i førstehjelp, søk og redning og bruk av samband. Sambandskurset skal sikre at alle aktive frivillige har grunnleggende kunnskaper i radiosamband og kan bruke Nødnett i samhandling med andre i henhold til krav fra Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB).

som har spesialisert seg på for eksempel vann-, skred- og fjellredning. I tillegg til søk- og redningsaktivitetene arrangerer mange hjelpekorps førstehjelpskurs for innbyggerne i området de dekker. Hjelpekorpsene stiller også opp som førstehjelpsvakt ved idrettsstevner, festivaler, konserter, badestrender og skiutfartssteder.

Ved utgangen av 2023 hadde Røde Kors Hjelpekorps om lag 6 000 frivillige som var godkjente til å delta i søk- og redningsoppdrag. For å beholde statusen som godkjent må hjelpekorpsere bestå en regodkjenningsprøve hvert tredje år. Ikke alle rekker å gjøre det. En god del av dem utfører likevel oppgaver som ikke krever godkjenning, for hjelpekorpsene. Det var også tilfellet i 2023. I tillegg til frivillige med og uten godkjenning hadde hjelpekorpsene et stort antall frivillige under opplæring.

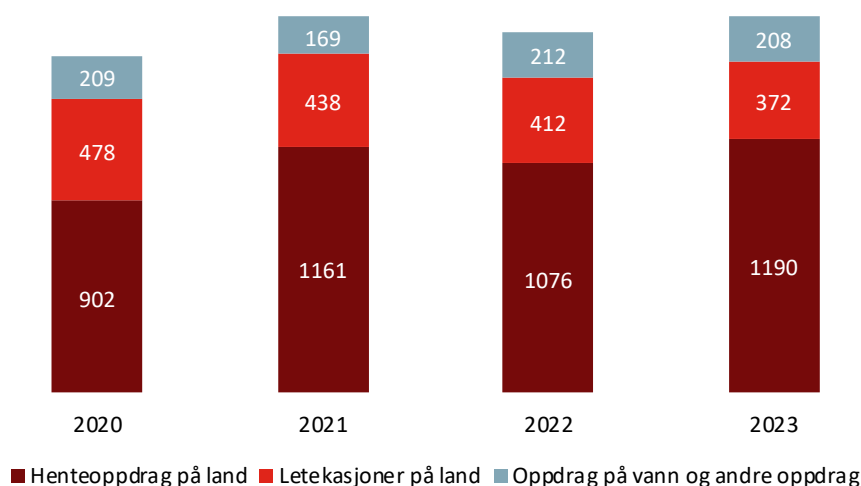
1.2 Søk- og redningsaksjoner og ambulanseoppdrag

I løpet av 2023 ble frivillige fra Røde Kors Hjelpekorps kalt ut på 1 770 søk- og redningsoppdrag. Tilsvarende tall for året før var 1 700. Snittet for de fem foregående årene (2018–2022) er 1 626 oppdrag.

Hjelpekorpsene deltar hovedsakelig i tre typer søk- og redningsoppdrag: henteoppdrag på land, leteaksjoner på land og oppdrag i vann – i sjø, innsjøer og elver. Henteoppdrag på land er oppdrag der redningsmannskapet vet hvor den forulykkede befinner seg, og i et vanlig år er det slike oppdrag hjelpekorpsene har flest av. Frivillige fra Røde Kors Hjelpekorps var med på 1 190 henteoppdrag i 2023, som var 114 flere enn året før. Henteoppdrag utgjorde 67 prosent av det totale antallet oppdrag som hjelpekorpsene ble kalt ut på i 2023.

Når man ikke vet hvor den savnede er, trengs det ofte letemannskaper som kan dekke store områder. Frivillige fra hjelpekorpsene deltok i til sammen 372 leteaksjoner på land i 2023, som var 40 færre enn i 2022.

I mange av leteaksjonene Røde Kors deltar i, er den savnede et menneske som tilhører en særlig sårbar gruppe. Alle savnede barn og unge under 16 år anses som sårbare. Det gjør også personer som har demens, andre former for kognitiv svikt eller psykiske lidelser. I mange av søkene etter personer i en særlig sårbar situasjon kjenner politiet eller HRS til at den savnede står i fare for å ta sitt eget liv. Søk etter personer i en sårbar gruppe utgjorde halvparten av de 372 aksjonene Røde Kors var med på i 2023. I 109 av aksjonene

Figur 1. Søk- og redningsaksjoner, etter type. 2020-2023.

forelå det mistanke om selvmordsfare. Det var noen færre slike aksjoner i 2023 enn året før, men fortsatt flere enn vi hadde i 2021 og i årene før pandemien.

En liten andel av aksjonene Røde Kors Hjelpekorps deltar i, finner sted i sjø, innsjøer og elver. I 2023 deltok Røde Kors i 208 aksjoner i kategorien «oppdrag på vann og andre oppdrag». Godt over halvparten av dem var oppdrag på vann.

Tabell 1. Leteaksjoner etter personer som tilhører en særlig sårbar gruppe, 2020 – 2023

Kategori savnet	2020	2021	2022	2023
Økt selvmordsfare	143	94	119	109
Demens	54	45	41	40
Psykisk lidelse	34	26	18	25
Barn (1-15 år)	18	16	13	13

I 2023 gjennomførte frivillige i beredskapsambulansen rundt 4 000 pasientoppdrag på oppdrag fra helseforetakene, mot rundt 3 000 året før. Innsatsen i 2023 var dermed tilbake på nivået det lå på i pandemiårene 2020 og 2021, da frivillige i

beredskapsambulansene hadde mange oppdrag med å frakte personer som helsepersonell antok var smittet av Covid-19.

1.3 Snøskred i Troms

Ifølge varsom.no ble det registrert 78 snøskred i Norge i løpet av 2023, hvorav 55 rammet mennesker. Til sammen 83 personer ble tatt av snøskredene. De fleste kom fra det uten skader.

I 14 av skredene ble det meldt om personskade. I 6 av disse 14 skredene omkom en eller flere av de forulykkede. Til sammen mistet ni mennesker livet i snøskred i 2023. Det var tre flere enn året før. Tre av dødsskredene i 2023 fant sted i Troms og inntraff på samme dag, fredag 31. mars.¹

Minst elleve personer ble skadet i snøskred i 2023. Det ble registrert noen flere snøskred i 2022 og også noen flere skadede, men vi vet ikke om nedgangen fra 2022 til 2023 skyldes at det faktisk gikk færre snøskred i 2023 eller om det har med variasjoner i registreringspraksisen å gjøre. Ifølge varsom.no er det registrerte antallet skred, skredtatte og skadede trolig alltid lavere enn det reelle antallet. En del mindre alvorlige hendelser som ikke medfører alvorlig personskade, blir sannsynligvis ikke innrapportert.²

18 frivillige fra Lyngen Røde Kors Hjelpekors var med på redningsaksjonen da fem personer ble tatt av et snøskred på Kavringtinden fredag 31. mars 2023. Én person omkom, og én ble kritisk skadet i skredet. Foto: Marius Hoe/Framtid i Nord.

Røde Kors bistod HRS og politiet i tre av de mange skredhendelsene som inntraff i Troms 31. mars. Værforholdene var svært krevende både i Troms og lenger nord. Flere av skredene som gikk, rammet mennesker, dyr, bygninger og infrastruktur. Mange veistrekninger ble stengt.

18 frivillige fra Lyngen Røde Kors Hjelpekors deltok i redningsoppdraget da et turfølge på fem ble tatt av snøskred på Kavringtinden.³ Én person omkom, og én ble kritisk skadet i skredet.

Troms Røde Kors stilte med fagleder skred og skredmannskap på Reinøya i Karlsøy kommune, der et snøskred hadde truffet bebyggelse.⁴ Et bolighus og et fjøs med 130 geiter endte opp på havet. To mennesker mistet livet. Skredet gikk i et område hvor det ikke hadde gått skred før.⁵

Uværet den fredagen og resten av helgen gjorde at det ble vanskelig å ta seg frem mange steder i Troms. Det gjorde det utfordrende for frivillige i hjelpekorsene å nå frem til skredområder og enkelte lokalsamfunn. Alle hjelpekors nord for Bardu i Troms ble satt i forhøyet beredskap på grunn av rasfaren.⁶

Det tredje skredet Røde Kors frivillige rykket ut til i Troms 31. mars, var langt mindre alvorlig enn de to andre, og det endte godt. Skredet var på vei mot en gård, men stoppet like ved fjøsveggen. Krisestaben i Kåfjord kommune ba Birtavarre Røde Kors Hjelpekors om hjelp til å vurdere om det var trygt for bonden å gå inn i fjøset for å gi dyrene nødvendig mat og stell. Frivillige fra hjelpekorsene i Birtavarre og Lyngen Røde Kors stilte opp og stod skredvakt mens bonden tok seg av dyrene.⁷

1.4 Ekstremværet «Hans»

Ekstremværet «Hans» var et lavtrykk som kom inn over Østlandet 7. august 2023. Det varte i to døgn, og nedbørsmengdene var enorme. De materielle skadene ble også svært store.⁸ Hus og leiligheter ble fullstendig ødelagte og ubeboelige, og selv et halvt år senere er det innbyggere i kommunene som ble hardest rammet, som fortsatt ikke har fått flytte hjem. En del av dem vet ikke ennå om de vil få tillatelse til å flytte tilbake. I Nesbyen var ødeleggelsene så store at kommunen vurderer å flytte deler av sentrum til et tryggere område og innføre byggeforbud på en del av tomtene som ble mest ødelagt av flommen.⁹

Infrastrukturen fikk også store skader, og i mediene kunne vi se bilder av jernbaneskiner som hang i løse lufta fordi grunnen under dem var vasket bort av regnvannet.¹⁰ Randklev bru, som gikk over Gudbrandsdalslågen, kollapset etter at de uvanlig store vannmassene i lågen skadet det midterste brofundamentet. Dovrebanen gikk over Randklev bru, og togtrafikken ble stengt på strekningen Ringebu – Fåvang. Et halvt år senere er den fortsatt stengt, og passasjerer blir fraktet med buss på strekningen. All godstrafikk er flyttet over på Rørosbanen. Ifølge Bane NOR vil ikke broen bli åpnet for ordinær trafikk igjen før tidlig sommeren 2024.¹¹

I mediene kunne vi også se bilder av campingplasser som stod under vann, slik tilfellet var på Dokka, og elver som steg over flomsikringen og truet bebyggelsen, som i Hønefoss.¹²

Store verdier gikk tapt som følge av «Hans». Den statlige naturskadeordningen «dekker skade på privat eiendom som ikke kan forsikres mot naturskade».¹³ Ordningen mottok over 2 400 søknader om erstatning, og det samlede søknadsbeløpet var 690 millioner kroner.¹⁴ I mange kommuner gjorde ekstremværet omfattende skade på offentlig eiendom. Den statlige naturskadeordningen dekker ikke skade på eiendom som tilhører stat og kommune. For å hjelpe kommunene som ble hardt rammet av «Hans», satte regjeringen av 1,7 milliarder til en støtteordning. Kommunene kan søke om kompensasjon for utgifter de har hatt i forbindelse med håndtering av krisen og oppryd-

ningsarbeid, samt utgifter de har hatt eller vil få knyttet til reparasjon av infrastruktur. Arbeidet med å behandle søknader om kompensasjon pågår fortsatt. Ved utgangen av februar 2024 har 972 millioner kroner blitt utbetalt.¹⁵ Private forsikringsselskaper mottok over 13 000 skademeldinger fra privatpersoner og bedrifter som var rammet av «Hans», og forsikringsutbetalingene er estimert til å utgjøre 2 milliarder kroner.¹⁶ Dersom Landbruksdirektoratet innvilger alle søknadene om naturskadeerstatning og estimatet fra forsikringsbransjen viser seg å være korrekt, vil prislappen på «Hans» bli 2,7 milliarder kroner. Hvis regjeringens støtteordning i tillegg blir benyttet fullt ut, blir den samlede prisen 4,4 milliarder kroner.

Selv når vi holder regjeringens støtteordning utenfor, ligger «Hans» an til å bli den dyreste flomhendelsen som har rammet landet vårt. Vi må helt tilbake til flommen «Vesleofsen» i 1995 for å finne summer som ligner. Forsikringsutbetalinger og utbetalinger fra den statlige naturskadeerstatningen utgjorde da nær 2,1 milliarder 2023-kroner.¹⁷

Spørsmålet om hvorvidt «Hans» skyldtes klimaendringene eller ikke, ble ganske fort stilt, både i samtaler folk imellom og i medieoppslag. «Hans» var i seg selv et ganske sjeldent fenomen, idet det var et lavtrykk som kom innover Østlandet fra Sør-Øst. Vanligvis kommer nedbørssystemene innover Østlandet fra vest, og mesteparten av nedbøren faller over Vestlandet. I en nyhetsartikkel på Ciceros nettsider sa Cicero-forsker Borgar Aamaas at han syntes det var vanskelig å gi klimaendringene skylden for selve retningen lavtrykket kom fra. Men han la til at det var rekordvarmt på kontinentet da lavtrykket bevegde seg nordover, og på grunn av varmen absorberte det ekstra mye fukt.

Cicero-forsker Øivind Hodnebrog uttalte følgende i den samme artikkelen:

«Hans» og annet ekstremvær oppstår ikke nødvendigvis på grunn av klimaendringer. Men det er ingen tvil om at slikt ekstremvær påvirkes av

klimaendringer. Det at vi lever på en varmere og fuktigere klode nå enn vi gjorde tidligere er med på å forsterke og gjøre været mer ekstremt.¹⁸

Aamaas og Hodnebrog er tydelige på at vi må forberede oss på mer ekstremvær fremover og ta hensyn til det i forvaltningen av natur og arealer. Det vil bli vanligere med store nedbørsmengder. Vi vil se flom på nye steder, og faren for jord- og flomskred vil øke.

Sjelden har Røde Kors i Norge respondert på så mange hendelser på én gang som under ekstremværet «Hans». Over 800 frivillige fra 60 lokalforeninger var i aktivitet. Det er den mest omfattende innsatsen Røde Kors har hatt i tilknytning til en naturkatastrofe i Norge.

I katastrofeområdene var frivillige fra Røde Kors i full sving i flere dager og hjalp blant annet til med flomsikring, varsling, evakueringer og redningsoppdrag. Røde Kors var også til stede

på evakueringsentre, der de blant annet tilbød psykososial støtte til evakuerte som trengte noen å snakke med. Røde Kors bistod også med frakt av sandsekker, medisiner og mannskaper. Flere steder bistod Røde Kors' dronegrupper politiet.

Både hjelpekorpsere og frivillige fra flere av omsorgsaktivitetene til Røde Kors deltok i dette arbeidet. Hjelpekorpserne ble stort sett sendt på oppdrag som krevde spesialisert førstehjelps-kompetanse, mens frivillige fra for eksempel Besøktjenesten og Barnas Røde Kors var til stede og hjalp til på alle andre arenaer. Beredskapsarbeid er mer enn søk- og redning, og i en krisesituasjon er Røde Kors i stand til å være en god støtteaktør for myndighetene nettopp fordi organisasjonen tilbyr så mange forskjellige aktiviteter og tjenester til daglig. Våre frivillige har allsidig kompetanse, og det gjør det mulig for oss å stille opp for myndighetene og løse de oppgavene som det til enhver tid er størst behov for å løse.

Frivillige fra Østre Toten Røde Kors Hjelpekorps bistår i opprydningen etter at ekstremværet «Hans» førte til oversvømmelse på en institusjon på Eina. Foto: Østre Toten Røde Kors.

Tre årsverk på ti dager

Røde Kors mobiliserte stort og ble en svært viktig del av kommunens respons da ekstremværet «Hans» rammet Ringerike.

De store nedbørmengdene «Hans» brakte med seg, førte til at Ringerike kommune ble rammet av både flom og jordras. Infrastrukturen i kommunen fikk omfattende skader, og nesten 2 500 personer ble evakuert fra hjemmene sine.¹⁹

Frivillige organisasjoner som Røde Kors var en viktig del av kommunens beredskap og apparatet som ble rigget for å hjelpe de mange som var direkte berørt av ekstremværet. Røde Kors var med i kriseledelsen, bistod i evakueringen av beboere og ivaretok evakuerte på evakueringssentrene kommunen etablerte. Frivillige fra Røde Kors bemannet også kommunens sentralbord, som holdt døgnåpent for å kunne gi oppdateringer og informasjon til alle innbyggere som tok kontakt. Mange frivillige hjalp også til med flomsikring.

Espen Swang er leder i Ringerike og Hole Røde Kors og var tett på responsarbeidet i de vel ti dagene da kommunen var i akuttberedskap. Han forteller at rundt 65 frivillige fra Ringerike og Hole Røde kors deltok i dette arbeidet. 25 av dem var hjelpekorpsere, og de øvrige var frivillige fra omsorgsaktiviteter som Besøktjenesten, Røde Kors Ungdom og Barnas Røde Kors. I tillegg til lokalforeningens egne folk var hjelpekorpsere fra 21 omkringliggende Røde Kors-foreninger med på evakuering og sikringsarbeid. De frivillige fra Røde Kors som deltok i «Hans»-responsen i Ringerike kommune, bidro med til sammen 4 800 arbeidstimer i løpet av de ti dagene da situasjonen var akutt. Det er nesten like mange timer som tre fulltidsansatte mennesker arbeider i løpet av et helt år.²⁰

I evakueringen iverksatte de frivillige planer som kommunen og politiet hadde utarbeidet.

– Kommunen og politiet vedtok hvilke områder som skulle evakueres, forteller Swang. Frivillige fra hjelpekorpsene gikk så fra dør til dør og varslet innbyggerne om at de måtte forlate området og henvende seg til et evakueringssenter. De evakuerte ble bedt om å registrere seg uavhengig av om de skulle bo på evakueringssenteret eller ikke, for kommunen måtte ha oversikt over hvor de befant seg.

På evakueringssentrene tilbød Røde Kors psykososial førstehjelp til voksne og arrangerte aktiviteter for barn. Dette arbeidet ble organisert av frivillige fra omsorgsaktivitetene til Røde Kors. Røde Kors' deltakelse i responsarbeidet kom i stand etter at lokalforeningslederen selv kontaktet kommunen.

– I forkant av «Hans» fikk vi en melding fra distriktskontoret til Røde Kors om at det var sendt ut farevarsel, og at vi burde forberede oss litt. Jeg kontaktet da kommunen og minnet om beredskapsavtalen vi har med kommunen, der det fremgår at Røde Kors skal kalles inn når kommunen setter krisestab. Vi ble da invitert til et møte i kriseledelsen som nylig var nedsatt.

Det ble positivt for alle parter, og Ringerike og Hole Røde Kors deltok i alle de etterfølgende møtene kriseledelsen avholdt. Tidlig i krisen var disse møtene svært hyppige.

– I den mest akutte fasen møttes vi hver tredje til fjerde time, sier Swang.

Partene i innsatsledelsen (nødetatene, sivilforsvaret, Røde Kors og Norges vassdrags- og energidirektorat) ble etter hvert samlokalisert på brannstasjonen, og samarbeidet fungerte svært godt.

– Til å begynne med syntes kanskje noen at det var litt rart å ha med frivillige i innsatsleders koordineringssentral (ILKO), men det gikk seg til, og nå er samarbeidet nesten bedre enn det var før. Det ble en øyeåpner, tror jeg. Mange så hva Røde Kors kan bidra med. Vi ble nylig invitert da brannvesenet skulle ha åpen dag, og det har ikke skjedd før. Vi har fått et bedre samarbeid med redningsetatene som følge av «Hans».

Nå er det litt over et halvt år siden ekstremværet rammet kommunen. I en evaluering av responsen på «Hans» har Ringerike kommune slått fast at frivilligheten spilte en viktig rolle.²¹ Espen Swang er enig i det.

– Mitt inntrykk er at innsatsen til Røde Kors har betydd mye, sier han. – Vi har fått veldig gode tilbakemeldinger på jobben vi har gjort. Folk har satt pris på at vi har bidratt og hjulpet til under flommen. Generelt vil jeg si at det er god stemning rundt Røde Kors. Folk hilser på oss og er blide.

Frivillige fra Drammen
Røde Kors fyller
sandsekker som skal
brukes til flomsikring.
Foto: Drammen Røde
Kors.

FØRSTE MØTE MED NORGE.

- FLYKTINGERS OG ASYLSØKERES ERFARINGER FRA ASYLMOTTAK

1.5 Frivillig innsats på asylmottak

Røde Kors trappet opp innsatsen på asylmottak betraktelig i 2022 da krigen i Ukraina eskalerte og det kom flere asylsøkere enn ventet til Norge. Aktiviteten ble opprettholdt også i 2023, og hver måned var rundt 500 frivillige til stede på mottak

i hele Norge. Les mer om dette i Røde Kors-rapporten [Første møte med Norge – Flyktingers og asylsøkeres erfaringer fra asylmottak](#).²²

2. ANBEFALINGER TIL MYNDIGHETENE

Sentrale og lokale myndigheter, frivilligheten og befolkningen har et felles ansvar for å sikre at Norge er forberedt på uønskede hendelser. Basert på erfaringer fra 2023, og blant annet på forslagene fra Totalberedskapskommissjonen av 2023, anbefaler vi at:

Kommunene

- inngår samarbeidsavtaler om beredskap mellom kommunene og frivillige beredskapsorganisasjoner
- gjennomfører hyppigere øvelser med frivillige beredskapsorganisasjoner, offentlige myndigheter og andre relevante aktører. Kommunene har et særlig ansvar for å øve mer med frivilligheten.
- gjennomfører og følger opp helhetlige ROS-analyser i tråd med den kommunale beredskapsplikten og inkluderer andre beredskapsaktører og frivillige beredskapsorganisasjoner i prosessen
- tar høyde for klimaendringer i kommunenes ROS-analyser og sørger for at identifiserte tiltak gjennomføres. Klimaendringer og mer ekstremvær stiller nye og større krav til kommunal beredskap.
- prioriterer forebyggende arbeid. Nok ansatte med ansvar for beredskap og beredskapskompetanse på ledernivå i kommunene er avgjørende.

Nasjonale myndigheter

- sikrer den norske pengespillmodellen og viderefører prioriteringen av beredskapsorganisasjoner som mottakere av overskuddet til Norsk Tipping
- innfører full og regelstyrt momskompensasjon for frivillige organisasjoner
- sikrer at frivillige redningsorganisasjoner har gratis tilgang til nødvendige kommunikasjonsressurser som nødnett og felles aksjonsstøtteverktøy
- øker støtten til de frivillige rednings- og beredskapsorganisasjonene med 80–100 millioner, i tråd med anbefalingene fra Totalberedskapskommissjonen
- utreder avgiftsfritak for kjøretøy som benyttes i den frivillige redningstjenesten, i tråd med anbefalingene fra Totalberedskapskommissjonen
- oppretter en søknadspott på statsbudsjettet øremerket trening og øving mellom kommuner, statsforvaltere, frivillige beredskapsorganisasjoner og andre relevante aktører
- fortsetter arbeidet med å sikre trygg ferdsel i norsk natur ved å bevisstgjøre og avklare rollefordelingen mellom beredskapsorganisasjoner, reiselivsnæringen og myndighetene
- sikrer at befolkningen har tilgang til førstehjelpskunnskap og opplæringsarenaer i sitt nærområde
- øker støtten til NVE og klimatilpasningsarbeid i kommunene

KILDER OG UTFYLLENDE INFORMASJON

- 1 Varsom.no (2024). *Snøskredulykker i tabell*. <https://www.varsom.no/snoskred/snoskredulykker/snoskredulykker-i-tabell/>
- 2 Varsom.no (2024). *Snøskredulykker- og hendelser*. <https://www.varsom.no/snoskred/snoskredulykker/>
- 3 Røde Kors (2023). *Skred tar liv*. <https://www.rodekors.no/aktuelt/2023/skred-tar-liv/>
- 4 Statsforvalteren i Troms og Finnmark (2023). *SFTF Evalueringsrapport – skredhendelser palmehelga 2023 (31.mars-2.april)*. <https://www.statsforvalteren.no/contentassets/62d8161e65de4031b762cd5dca703104/evalueringrapport-av-flere-snoskredhendelser-palmehelga-2023.pdf>
- 5 Rostad, Ida Louise og Dan Henrik Klausen (2023). *Etter dødsskredet: – Vi lever med angst*. <https://www.nrk.no/tromsogfinnmark/reinoya-bekymret-for-nye-snoskred-etter-dodsskredet-1.16657213#:~:text=%2D%20Et%20stort%20sn%C3%B8skred%20gikk%20gjennom,skapt%20ytterligere%20usikkerhet%20blant%20innbyggerne>
- 6 Røde Kors (2023). *Skred tar liv*. <https://www.rodekors.no/aktuelt/2023/skred-tar-liv/>
- 7 Statsforvalteren i Troms og Finnmark (2023). *SFTF Evalueringsrapport – skredhendelser palmehelga 2023 (31.mars-2.april)*. <https://www.statsforvalteren.no/contentassets/62d8161e65de4031b762cd5dca703104/evalueringrapport-av-flere-snoskredhendelser-palmehelga-2023.pdf>
- 8 Sanna, Anniken (2023). *Over 100 år siden det har regnet så mye på Østlandet*. <https://www.met.no/nyhetsarkiv/over-100-ar-siden-det-har-regnet-sa-mye-pa-ostlandet> og Andreassen, Hege Fantoft (2023). *Hvorfor var «Hans» annerledes?* <https://cicero.oslo.no/no/artikler/hvorfor-var-hans-annerledes>
- 9 Se for eksempel Jacobsen, Harald Bjørnson (2023). *Får vite om det blir trygt først om to år*. <https://www.tv2.no/nyheter/innenriks/far-vite-om-det-blir-trygt-forst-om-to-ar/16442332/>. I Hønefoss er det fortsatt noen evakuerte som ikke har fått flytte hjem, ifølge informasjon fra lokalforeningen til Røde Kors der.
- 10 Johnsen, Nora (2023). *60-70 meter jernbanelinje henger i luften*. <https://www.tv2.no/direkte/utj17/ekstremvaeret-hans/64d3729e36d71e18eb8523a5/6070-meter-jernbanelinje-henger-i-lufta> og BaneNOR (2023). *Stengte baner og økt beredskap grunnet ekstremværet*. <https://www.banenor.no/nyheter-og-aktuelt/nyheter/2023/flere-togstrekninger-stenges-grunnet-ekstremvaeret/>
- 11 Dagsavisen/NTB (2023). *Bane Nor: Randklev bru på Dovrebanen trolig stengt fram til 2024*. <https://www.dagsavisen.no/nyheter/innenriks/2023/09/19/bane-nor-randklev-bru-pa-dovrebanen-trolig-stengt-fram-til-2024/> og BaneNOR (u.å). *Gjenoppbygging av Randklev bru*. <https://www.banenor.no/prosjekter/alle-prosjekter/randklev-bru/>
- 12 Johnsen, Nora (2023). *Se skadene etter ekstremværet «Hans»*. <https://www.tv2.no/spesialer/nyheter/se-skadene-etter-ekstremvaeret-hans>
- 13 Landbruksdirektoratet (u.å). *Naturskadeerstatning*. <https://www.landbruksdirektoratet.no/nb/statistikk-og-utviklingstrekking/naturskadeerstatning>
- 14 Landbruksdirektoratet (2024). *Rekordmange søknader om naturskadeerstatning etter Hans*. <https://www.landbruksdirektoratet.no/nb/nyhetsrom/nyhetsarkiv/rekordmange-soknader-om-naturskadeerstatning-etter-hans>
- 15 Kommunal- og distriktsdepartementet (2024). *Regjeringa utbetaler 268 millioner kroner til Hans-råka kommunar*. <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/regjeringa-utbetaler-268-millionar-kroner-til-hans-raka-kommunar/id3027642/>
- 16 Finans Norge (2023). *Vær- og vannskaderekord i august*. <https://www.finansnorge.no/artikler/2023/11/var--og-vannskaderekord-i-august/>
- 17 Forsikringsutbetalingene knyttet til Vesleofsen utgjorde til sammen 1 741 millioner 2023-kroner, se Finans Norge (2023). *Natur- og værskader*. <https://www.finansnorge.no/tema/statistikk-og-analyse/forsikring/natur--og-varskader> Den statlige naturskadeordningen utbetalte 330 millioner 2022-kroner i tilknytning til Vesleofsen, se Landbruksdirektoratet (2024). *Rekordmange søknader om naturskadeerstatning etter Hans*. <https://www.landbruksdirektoratet.no/nb/nyhetsrom/nyhetsarkiv/rekordmange-soknader-om-naturskadeerstatning-etter-hans> Det utgjør rundt 348 millioner i 2023-kroner, se SSBs priskalkulator <https://www.ssb.no/kalkulatorer/priskalkulator>. Summen av forsikringsutbetalinger og utbetalinger fra naturskadeordningen er 2 089 millioner (≈2,1 milliarder) 2023-kroner.
- 18 Andreassen, Hege Fantoft (2.10.2023). *Hvorfor var «Hans» annerledes?* <https://cicero.oslo.no/no/artikler/hvorfor-var-hans-annerledes>

- 19 Ringerike kommune (2023). *Evaluering etter ekstremværet «Hans» og den påfølgende flomsituasjonen på Ringerike.* <https://innsyn.ringerike.kommune.no/wfdocument.aspx?journalpostid=2013205281&dokid=427053&versjon=1&variant=A&>
- 20 Med en arbeidsuke på 37,5 timer og fratrekk for fem ukers ferie og lovebestemte hellig- og høytidsdager vil et årsverk utgjøre ca. 1 750 timer, se Jakhelln, Henning (2019). *Årsverk i Store norske leksikon.* <https://snl.no/%c3%a5r-sverk>
- 21 Ringerike kommune (2023). *Evaluering etter ekstremværet «Hans» og den påfølgende flomsituasjonen på Ringerike.* <https://innsyn.ringerike.kommune.no/wfdocument.aspx?journalpostid=2013205281&dokid=427053&versjon=1&variant=A&>
- 22 Røde Kors (2024). *Første møte med Norge – Flyktningers og asylsøkeres erfaringer fra asylmottak* https://www.rodekors.no/globalassets/rapporter/migrasjon/2023_rode-kors_forste-mote-med-norge.pdf

